

Hjalmar Strömerskolan
Box 520
833 24 Strömsund

Datum 2010-09-14
1 (10)
Dnr: 40-2010:30

Strömsunds kommun
Box 500
833 24 Strömsund

Kvalitetsgranskning av Hjalmar Strömerskolan i Strömsunds kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har granskat om undervisningen i samhällskunskap på tre av skolans yrkesförberedande program är ändamålsenlig och ger eleverna möjlighet att nå målen.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i Samhällskunskap A på Byggprogrammet, Fordonsprogrammet och Industriprogrammet i viss utsträckning utgår ifrån programmålen för respektive program och att det finns kopplingar till ämnets mål att sträva mot. Skolan behöver dock genomföra insatser inom följande områden för att ge eleverna ökade möjligheter att nå målen.

Områden som måste åtgärdas:

- Rektorn måste säkerställa att åtgärdsprogram utarbetas om en elev behöver särskilt stöd (8 kap. 1a § gymnasieförordningen).

Områden som bör förbättras:

- Rektorn behöver se till att undervisningen i samhällskunskap tydligare utgår från ämnets mål att sträva mot.
- Rektorn behöver se till att undervisningen i samhällskunskap i större utsträckning utgår från programmålen.
- Rektorn behöver se till att undervisningen i större utsträckning utgår från varje elevs förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande.

- Rektorn behöver se till att skolans arbete för likvärdig bedömning och betygssättning utvecklas ytterligare.

En uppföljning av detta beslut kommer att ske genom att Strömsunds kommun inom tre månader efter beslutsdatum, dvs. senast den 14 december 2010, inkommer till Skolinspektionen, avdelningen i Umeå, med en redovisning av de åtgärder som vidtagits.

Skolinspektionens granskning av undervisningen i samhällskunskap i Hjalmar Strömerskolan i Strömsunds kommun

Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i samhällskunskap på yrkesförberedande program under perioden 1 april 2010 till 29 oktober 2010. Skolinspektionen ska granska ett antal gymnasieskolors yrkesförberedande program avseende undervisningen i kärnämnet samhällskunskap. Detta är angeläget eftersom elever på yrkesförberedande program generellt sett har lägre måluppfyllelse än elever på studieförberedande program i ämnet. Granskningen kommer att inriktas på skolors förmåga att anpassa undervisningen så att alla elever får förutsättningar att nå maximala resultat och minst godkänt. Syftet är att måluppfyllelsen i samhällskunskap på yrkesförberedande program ska öka.

Kvalitetsgranskningens huvudfrågeställning är **om undervisningen i samhällskunskap på yrkesförberedande program är ändamålsenlig och ger eleverna möjlighet att nå målen**. Med ändamålsenlig undervisning avses här en undervisning som utgår från målen att sträva mot för ämnet samhällskunskap och programmålen. För att vara ändamålsenlig måste undervisningen anpassas efter varje elevs förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande. En ändamålsenlig undervisning ställer även krav på skolornas arbete för att säkerställa likvärdigheten i bedömning och betygsättning. Därför kommer kvalitetsgranskningen även att beröra detta område. I bilaga till detta beslut återfinns en lista över samtliga bedömningspunkter som omfattas av granskningen. Övergripande information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

I granskningen ingår 40 gymnasieskolor. Varje skola får efter granskningen ett beslut. Dessutom kommer Skolinspektionen redovisa övergripande iakttagelser och slutsatser i en kvalitetsgranskningsrapport i slutet av året. Denna övergripande rapport kommer att publiceras på Skolinspektionens webbplats samt skickas till samtliga skolor som ingått i granskningen.

Hjalmar Strömerskolan i Strömsunds kommun ingår i granskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Skolan besöktes den 24-27 maj 2010. I skolan granskades byggprogrammet (BP), fordonsprogrammet (FP) samt industriprogrammet (IP). Beslutsunderlaget utgörs av dokument från skolan samt av den information som samlats in genom intervjuer med elever, lärare, biträdande rektorer och rektorn, samt genom observationer av lektioner i Samhällskunskap A på aktuella program. Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Hjalmar Strömerskolan är undervisningsrådet Stefan Persson och utredaren Ulf Pantzare.

Beskrivning av skolan

Hjalmar Strömerskolan är den enda gymnasieskolan i Strömsunds kommun. Skolan beskriver sig själv som "den lilla skolan med de stora utbildningarna". Hjalmar Strö-

merskolan har nyligen firat sitt fyrtioårsjubileum. Skolan har cirka 500 elever på 13 nationella program. Skolans elevunderlag är vikande.

Inom skolans verksamhet finns också ett Riksidrottsgymnasium i sportskytte. Vid besöket var dock sportskyttegymnasiets fortsatta existens mycket osäker. Skolan innehåller också ett Teknikcollege som består av programmen Bygg, Industri och Teknik. Hjalmar Strömerskolan bedriver även vuxenutbildning och kan bland annat erbjuda kvalificerad utbildning för vindkraftstekniker.

Skolan leds av en områdeschef/rektor samt tre biträdande rektorer med ansvar för olika delar av verksamheten. Vid Skolinspektionens besök hade en biträdande rektor ansvar för Bygg- och Industriprogrammen och en annan biträdande rektor ansvar för Fordonsprogrammet.

På grund av de små klasserna sker ofta undervisningen i kursen Samhällskunskap A genom samläsning mellan program eller mellan årskurser. Vid Skolinspektionens granskning samläste eleverna på Industriprogrammet och Byggprogrammet, medan Fordonsprogrammets elever samläste med elever på Elprogrammet. Undervisningen i kursen Samhällskunskap A förläggs inom de yrkesförberedande programmen oftast över två läsår, medan de studieförberedande programmen vanligen läser kursen under ett läsår.

Lärarna arbetar i programlag bestående av karaktärsämneslärare och kärnämneslärare som undervisar på programmet. Eftersom det finns fler programlag än lärare i samhällskunskap finns det inte inom alla programlag undervisande lärare i samhällskunskap. I programlagen för Byggprogrammet, Industriprogrammet och Fordonsprogrammet finns ingen lärare i samhällskunskap. Varje programlag skriver en egen lokal arbetsplan och en kvalitetsredovisning. Programlagens kvalitetsredovisningar utgör sedan grunden för skolans kvalitetsredovisning. Programlagen genomför ungefär femton möten under läsåret.

Förutom programlagen finns det ämnesmöten där lärare som undervisar i samma ämne träffas för att diskutera ämnets innehåll samt andra pedagogiska frågor som bedömning och betygssättning samt läromedel. För de olika ämnena finns även ämnesansvariga. Ämnesansvaret innebär dock i huvudsak ett administrativt och ekonomiskt ansvar. Den ämnesansvarige har inget ansvar för pedagogiskt utvecklingsarbete.

På klasskonferenser diskuterar de lärare som undervisar i klassen elevernas resultat och måluppfyllelse i de olika kurserna. Där diskuteras även ämnesövergripande arbete. Under läsåret genomförs fyra klasskonferenser i varje klass.

Motivering till beslutet

Utgår undervisningen från ämnets mål att sträva mot

I Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i ämnet samhällskunskap i gymnasieskolan finns mål att sträva mot för ämnet. I ämnet samhällskunskap ska skolan i sin undervisning bland annat sträva efter att eleven omfattar och

praktiserar demokratins värdegrund och förstår hur olika perspektiv och ideologier ger olika sätt att uppfatta samhället. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla sin förmåga att formulera frågor, argumentera och uttrycka ståndpunkter samt att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen. Vidare ska undervisningen ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att använda olika metoder vid arbetet med samhällsfrågor och att övas i ett alltmer vetenskapligt förhållningssätt.

Av Skolverkets programhäften för de granskade programmen framgår att mål att sträva mot är utformade så att de ska visa vilka kunskaper som skolan ska sträva efter att alla elever utvecklar. Dessa mål sätter inte någon gräns för elevernas utveckling. Målen att sträva mot ska vara utgångspunkt för lärarnas planering tillsammans med eleverna.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Skolinspektionen bedömer att det finns viss koppling mellan undervisningen i kursen Samhällskunskap A och mål att sträva mot i ämnet samhällskunskap. Kopplingen är dock inte tydlig, och lärarna kontrollerar inte heller hur undervisningen stämmer överens med ämnets mål att sträva mot.

Intervjuer med lärare och elever liksom genomförda lektionsbesök visar att undervisningens koppling till ämnets mål att sträva mot inte är tydlig. Enligt lärarna sker denna koppling mycket på känn. Lärarna kontrollerar inte att ämnets mål att sträva mot verkligen kommer med i den undervisning som bedrivs. Därmed kan inte undervisningen anses vara tillräckligt tydligt utgående från ämnets mål att sträva mot.

Det finns enligt Skolinspektionens bedömning en tydligare koppling mellan målen att uppnå i kursplanen för Samhällskunskap A och undervisningen än mellan undervisningen och ämnets strävansmål vid Hjalmar Strömerskolan. En anledning till detta är att mål att uppnå i kursplanen av lärarna upplevs ligga närmare undervisningens huvudmål att få eleverna att nå minst betyget Godkänt.

Lärarna beskriver att det inte finns tillräcklig tid till de pedagogiska diskussioner som skulle behövas, eller tid för pedagogiskt utvecklingsarbete på skolan. Särskilt gäller detta tid för ämnesdiskussioner. Enligt lärarna skulle undervisningen kunna utvecklas och bli mer stimulerande och individualiserad om det fanns mer tid för pedagogiskt utvecklingsarbete. Hinder för detta är bland annat olika programtillhörighet och olika ämnestillhörighet samt att endast en av lärarna arbetar heltid. Någon tydligt ansvarstagande för det pedagogiska utvecklingsarbetet anser de intervjuade lärarna inte att det finns på skolan.

Skolledningen anser dock att det finns forum för lärarna att diskutera undervisningen och hur mål att sträva mot kan kopplas till undervisningen. Sådana forum kan vara programlagen eller ämneslagen. Vid skolledningens medarbetarsamtal, som genomförs av respektive biträdande rektor, diskuteras lärarnas upplägg av undervisningen. Här diskuteras även skolans mål och lärarnas uppdrag – enligt ett underlag för medarbetarsamtal som skolan tagit fram.

Elevernas i vissa fall bristande motivation för ämnet samhällskunskap gör att lärarna anpassar undervisning till elevernas intressen och gör undervisningen mycket konkret. Detta kan innebära en risk för att undervisningen i för hög utsträckning anpassas efter elevernas önskemål och därför inte i tillräcklig utsträckning utgår ifrån ämnets mål att sträva mot.

Utgår undervisningen från programmålen

Av förordningen om särskilda program mål för gymnasieskolans nationella program anges de särskilda program mål som gäller utöver de gemensamma kunskapsmål som anges i läroplanen.

Enligt Skolverkets programhäften för de granskade programmen signalerar program målet att det finns en särskild tanke med programmet och att denna grundläggande tanke ska märkas i programmens samtliga kurser. Eleverna ska uppfatta sin utbildning som en helhet. För att programmet ska fungera som en helhet behöver lärarna samarbeta över ämnesgränserna. Kärnämnen och karaktärsämnen ska sträva åt samma håll. Det gäller att tänka programinriktat snarare än ämnesinriktat, för att få undervisningen att kännas mer meningsfull för eleven. Det är viktigt att kärnämnesläraren varierar sina kurser med målet för varje enskilt program för ögonen. Viktigt är att skolan ger de organisatoriska förutsättningarna för olika slag av samverkan mellan kärnämnes- och karaktärsämneslärare.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Granskningen visar att undervisningen i högre utsträckning behöver utgå från program målen samt att rektorn behöver ta ett större ansvar för att det kommer till stånd samverkan mellan lärare inom olika kurser på programmen.

Skolledningen och lärarna uppger att schemat och den samläsning av kurser över programgränser som en mindre gymnasieskola tvingas till är begränsande faktorer för möjligheten att låta karaktärsämnena bidra med innehåll till undervisningen i Samhällskunskap A, så kallad infärgning, och för möjligheten till samverkan mellan lärare inom olika kurser. Intervjuerna visar trots detta att skolan arbetar med, och försöker utveckla infärgning av program målen och samverkan mellan kurser och ämnen. Längst har man kommit inom skolans Teknikcollege. Skolan har även gjort försök med samläsning mellan "pojkenprogram" och "flickprogram" inom jämställdhetsarbetet, men övergett denna organisation för att istället samverka mellan program som till sitt innehåll är mer närliggande.

Inom skolans Teknikcollege, dvs bygg-, industri- och teknikprogrammen, har skolledningen varit särskilt pådrivande i samverkan mellan kärnämnen och karaktärsämnen. Särskilt har det gällt kärnämnen svenska, matematik och engelska. Även andra ämnen har enligt skolledningen i viss mån dragits med i detta samverkansarbete. I övriga program har arbetet i huvudsak bedrivits på initiativ av enskilda lärare. Skolledningen upplever att lärarna på skolan i allmänhet är positiva till samverkan och att försöka integrera karaktärsämnena i undervisningen i kärnämnen.

Vid intervju med de lärare som undervisar i Samhällskunskap A på de granskade programmen framkommer att infärgning av karaktärsämnena i undervisningen i samhällskunskap sker i begränsad omfattning. Tydligast sker detta inom projektarbetet, i övrigt sker det sällan. Lärarna uppfattar även att eleverna i allmänhet inte önskar någon högre grad av infärgning från karaktärsämnena. Lärarna uppfattar inte skolledningen som pådrivande när det gäller samverkan mellan kärnämnen och karaktärsämnena, men att skolledningen ändå uppmuntrar de försök som görs.

Även eleverna upplever att det ibland finns en koppling mellan undervisningen i samhällskunskap och karaktärsämnena. Någon generell önskan hos de intervjuade eleverna om mer samverkan och tydligare infärgning finns inte.

Utgår undervisningen från varje elevs förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande

Enligt läroplanen ska undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Varje elev ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Skolan ska stärka elevernas tro på sig själva och ge dem framtidstro. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet. Elevernas möjligheter att utöva inflytande på undervisningen och att ta ansvar för sina studieresultat förutsätter att skolan klargör utbildningens mål, innehåll och arbetsformer, liksom vilka rättigheter och skyldigheter eleverna har. Lärarna måste därför fortlöpande informera varje elev om hennes eller hans utvecklingsbehov och framgångar i studierna.

Av Skolverkets författningskommentarer för likvärdig bedömning och betygssättning framkommer att grunderna för betygssättningen ska redovisas för eleverna och vara förenliga med målen i kursplanen och betygskriterierna för kursen. Betygssystemet förutsätter att läraren grundar sin bedömning på varierade bedömningsformer, både muntliga och skriftliga bevis på kunskap och vid flera bedömningstillfällen.

Gymnasieförordningen anger att rektorn ansvarar för att genomföra en utredning om det finns signaler om att en elev kan vara i behov av särskilda stödåtgärder. Om utredningen visar att eleven är i behov av stödåtgärder för att kunna nå målen ska ett sådant stöd ges. Rektorn ska då se till att det upprättas åtgärdsprogram.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Granskningen visar att undervisningen i större utsträckning behöver genomföras så att eleverna utvecklas efter sina egna förutsättningar och stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga. Vidare visar granskningen att rektorn behöver säkerställa att åtgärdsprogram utarbetas för elever som riskerar att inte nå målen i kursen Samhällskunskap A.

Intervjuerna visar att lärarna i huvudsak har kännedom om elevernas olika lärstilar och ambitioner avseende studierna samt elevernas behov av stöd och stimulans. Utifrån

denna kunskap anpassas också i viss mån arbetssätt och arbetsformer efter elevernas behov. Intervjuer med lärare och elever visar dock att undervisningen i samhällskunskap inom de granskade programmen i stor utsträckning anpassas till den elevgrupp där undervisningen genomförs, och endast i mindre utsträckning efter den enskilda elevens förutsättningar, erfarenheter behov och tänkande. Vid de lektionsbesök som genomförts inom denna granskning arbetade eleverna i huvudsak med samma arbetsuppgifter och på samma sätt. Enligt skolledningen sker individualisering av undervisningen i viss utsträckning. Samtidigt anser skolledningen att skolan inte har nått så långt som man borde inom detta område.

Granskningen visar vidare att eleverna har stora möjligheter till inflytande och att påverka genomförandet av undervisningen. I de flesta fall får eleverna redan från kursstarten delta i planering av undervisningen. De kan påverka i vilken ordning kursen ska läsas, hur undervisningen ska genomföras samt hur redovisning sker.

Enligt elever och lärare går lärarna igenom mål och betygskriterier vid kursstarten eller en bit in i kursen. I intervjuer med elever och lärare framkommer att eleverna inte enbart bedöms utifrån förberedda prov och muntliga redovisningar utan att de på olika sätt har möjligheter att visa sina kunskaper och färdigheter.

Enligt skolledningen ska utvärdering av undervisningen ske kontinuerligt, men det är enligt skolledningen oklart om det alltid sker. Granskningen visar att utvärdering av undervisningen genomförs i varierande grad och på varierande sätt. Vissa lärare utvärderar undervisningen mer kontinuerligt medan andra samlar ihop utvärderingen med längre mellanrum. Hos en lärare används ett system med loggbok där eleverna skriver ned sina synpunkter efter varje lektion. Skolledningen tar endast i begränsad omfattning del av resultaten av de utvärderingar som genomförs.

Undervisningen genomförs inom de granskade programmen generellt i relativt små undervisningsgrupper. Det underlättar för läraren att ge eleverna extra stöd inom ordinarie undervisning vid behov. Granskningen visar att de elever som arbetar för att nå minst betyget godkänt också ges förutsättningar av skolan för att nå detta mål. Stöd till elever som är i behov av extra stödinsatser ges vid skolan. Stöd ges i huvudsak av den ordinarie ämnesläraren inom den ordinarie undervisningen. Skolan har också en studieverkstad där det finns möjlighet att få extra stöd. Detta stöd omfattar dock huvudsakligen ämnena svenska, matematik och engelska. Det finns även tillgång till specialpedagog på skolan som har viss möjlighet att ge stöd till eleverna i samhällskunskap. För att få en bild av stödbehovet på skolan genomförs klasskonferenser med alla klasser där varje elevs skolsituation noggrant går igenom.

Enligt genomförda intervjuer ligger ansvaret för att det upprättas åtgärdsprogram för elever som behöver stöd inom kursen Samhällskunskap A på elevens mentor. De undervisande lärarna i ämnet har inte kunskap om i vad mån åtgärdsprogram verkligen upprättas trots att de ska genomföra åtgärderna. Skolan arbetar generellt med åtgärdsprogram för elever som riskerar att inte nå målen för utbildningen, men dessa omfattar sällan ämnet samhällskunskap på ett tydligt sätt, även om eleven riskerar att inte nå

målen för undervisningen. Enligt skolledningen har skolan arbetat mycket med åtgärdsprogram under senare år. Bland annat har kvaliteten på åtgärdsprogrammen enligt skolledningen tydligt förbättrats. Grunden för upprättande av åtgärdsprogram på de yrkesförberedande programmen är ofta hög frånvaro.

Granskningen visar att det är oklart om alla elever som riskerar att inte nå målen för kursen Samhällskunskap A har utarbetade åtgärdsprogram.

Arbetar skolan för att säkerställa en likvärdig bedömning av elevernas förmågor och kunskaper

I Skolverkets allmänna råd om det lokala arbetet med tillämpningen av nationella mål och betygskriterier framhålls vikten av att det förs diskussioner om de lokala tolkningarna av kursplaner och betygskriterier mellan lärare i olika program, årskurser och skolor, både för att inspirera och lära av varandra och för att skapa likvärdiga förutsättningar för undervisningen och bedömningen av elever i skolan och i olika skolor. Rektor ansvarar för att sådana diskussioner kommer till stånd.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Granskningen visar att rektorn behöver genomföra mer systematiska insatser för att säkerställa att bedömning och betygssättning inom kursen Samhällskunskap A är likvärdig.

Skolans resultatredovisning från de senaste två läsåren visar att det finns tydliga skillnader i betygresultat mellan olika undervisningsgrupper i Samhällskunskap A. Skolledningen granskar regelbundet betyg utfallet. Enligt skolledningen har kompetensutvecklingsdagar i bedömning och betygssättning genomförts vid skolan under senare år. Skolan har också tidigare haft gemensamma kompetensutvecklingsdagar i bedömning och betygssättning med Östersunds kommun och med lärarna i grundskolan.

Gemensamma diskussioner mellan lärarna i samhällskunskap om bedömning och betygssättning sker i begränsad omfattning vid skolan enligt intervjuade lärare. Hinder för gemensamma diskussioner är att lärarna ej har samma programtillhörighet, och att man vid ämnesmöten deltar i olika ämnesgrupperingar. Enligt de undervisande lärarna sker de diskussioner som ändå uppkommer mera på förekommen anledning. Regelbundna och inplanerade diskussioner genomförs inte. Lärarna har inte gemensamt tittat på betygssättningen på kursen i Samhällskunskap A. Lärarna anser dock vid intervju att det i viss mån kan anses finnas en gemensam tolkning av mål och betygskriterier bland de lärare som undervisar i Samhällskunskap A på de granskade programmen.

Något mer systematiskt och planerat arbete för att säkerställa en likvärdig bedömning och betygssättning förekommer inte vid skolan enligt Skolinspektionens bedömning. Mot bakgrund av vad som sammantaget framkommit vid besöket behöver skolan därför enligt Skolinspektionens bedömning ytterligare utveckla arbetet för att säkerställa en likvärdig bedömning och betygssättning.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Ulf Pantzare samt undervisningsråden Christina Aro Östgren och Eleonor Duvander deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Elisabeth Ahlgren
Enhetschef

Stefan Persson
Föredragande

Bilaga: Bedömningspunkter